

seven en dertig Artikelen begrepen, in de Walsche, of Fransche taale onder desen Titel uitgekomen is. Belydenis des Geloofs der Kerken Jesu Christi in de Nederlanden, na de suiverheyd des Euangelii Gereformeert. En zyn sedert dien tyd die van den hervormden Godsdienst in dese Nederlanden met den naam van Gereformeerden, na het voorbeeld van die van de Fransche Kerken, genoemd. Dese verbeterde Geloofs-belydenisse, is in den jaare 1582, op ordre van de Nationale Synode te Middelburg, des jaars te vooren gehouden, in het Nederduytsch ook te voorschyn gekoomen. En is deselve by de Nederlantsche Vereenigde Kerken tot desen dag toe suiver bewaart, en als het voornaamste gebind, 't welck het gebouw onser Kerke, tegen alle stormwinden van dwaallcere, onwrikbaar heeft staande gehouden, met recht aangemerkt. Zulks hebben ook de zeer geleerde, en eerwaarde Vaders van de Dortse Synode in het jaar 1619 geoordeelt, hebbende deselve naauwkeurig doen overzien, en ontrent de spreekwysen hier en daar beschaaft en opgebeldert; sonder egter in het wesentlyke der saake iets te hebben verandert. Is imand begeerig te weten, waar in dese twee Geloofs-belydenissen van den anderen verschillen, by hebbe na te slaan den grooten en zeer beroemden Godgelcerden der voorgaande eeuw, den Heere Gysbert Voet, in Politia Ecclesiastica. Part. 3. lib. 1. Tract. 1. cap. 7. die de moeyte genoomen heeft, van ze beyde te vergelyken, en de veranderde woorden in elk Artykel tegen de ouden over te setten. Des agten wy het gansch onnodig om alle de voorgaande Geloofs-belydenissen hier in te voegen: te meer om dat Bor, in zync Nederlantsche Historien, 1. Boek. pag. 31. die van den jaare 1566 geheel en al in zyn Werck heeft ingelast, beneffens een zeer nadrukke'lyken brief, door de Gereformeerden aan den Koning van Spagne geschreeven, en daar voor gedrukt. Nog ligter konnen wy voorby zyn, om de laatste Dortse Geloofs-belydenis alhier te plaatfen, om dat deselve achter de Psalmboeken in elks handen, en daar en boven te vinden is in het Groot Placaatboek van Cau 3. Stuck 2 Boek. 2 Tyt. 1 Num. en 1 Stuck. 1. Boek. 3 Tyt. 1 Deel Num. 1 en in de bekende Handelingen van de Dortse Synode, te samen in fol. gedrukt. Die meer van dese Geloofs-belydenissen begeert te weten, kan sig verwoggen by den gem. Heer Voet. d. 1. Epistol. Praestant. Viror. d. 1. Uytendogaard Kerkel. Histor. 3 Deel. p. 151, 152. Trigland. Kerkelyk. Histor. p. 144, 145. Brand Historie der Reformatie. 5 Boek. p. 253. Pars Naamrol der Batav. Schryv. p. 238.

I. PLACAAT van den Prince van Orange, en van de Raden 's Hoofs van Utrecht, waar by verboden word de Roomsche Religie voortaan meer te gebruyken, ofte te exerceeren; mitsgaders op Sondagen te arbeyden, ofte onder de Predicatie in de Herbergen te speelen, en te drinken, in dato den 26 August. MDLXXXI.

Die Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Stadhouder, President ende Raiden 's Hoofs Provinciaal van Utrecht. Alsoe myne Heeren die Staten van den Lande van Utrecht ons te kennen gegeven hebben, dat sy, meer als een jaar geleden, uyt merkelyke en pregnante redenen gerelolveert hebben, dat men alomme in de platte Landen van Utrecht soude doen interdiceren ende verbieden het exercitie van de Roomsche Religie, gelyck sy 't selve oock actuelyk by verscheyden Missiven, zoe den Maarschalken van de vier Quartieren, als den Schouten en de Gerechten van de Dorpen, in de voorsz. Landen van Utrecht gelegen, geinterdicert, en op sekere poene verboden hebben gehad, dat sy niet en souden gehengen, noch gedogen, dat die Roomsche Religie in haarlieder bedryven meer geexerceert soude worden, en dat de Maarschalken jegens de contraventeurs souden procederen tot executie van de poene, daar toe gesteld. Ende dat de voorsz. Staten, duer verscheyden klachten aan henlieden gedaan, t'hare groote leetwesen verstaan hebben, dat des niet tegenstaande de voorsz. Roomsche Religie, noch in veele plaatfen van den Lande van Utrecht, zoe in 't heymelyk, als in 't openbaar geexerceert word, en dat daar over groote Vergaderingen ende Conventiculen gehouden worden, daar duer in dese periculoose tyden wellichtelyk eenige sware inconvenienten souden mogen opstaan, merkelyk aanschouw genomen, dat in geen van alle die Provincien van de Nederlanden, die hen noch in de Unie houden, het exercitie van de Roomsche Religie gedooft werd. Soe is 't, dat wy, ten versoecke van de voorsz. Heeren Staten (wel ende rypelyk hier op gelet hebbende) omme allefwarigheden, die uyt 't geene voorsz. is, souden mogen ryten, te voorkomen, goedgevonden hebben, by maniere van provisie, ende tot dat op alles behoorycke ordre gesteld sal wesen, wel ernstelyk by desen interdiceren en verbieden allen ingesctenen, zoe wel van de Stad, Steden, als van de platte Landen van Utrecht, van wat staat, qualiteyt, of conditie zy zyn, Gelyckelyk als Weereltlyk, Edel als Onedel, mitsgaders alle Officieren, Magistraten, Maarschalken, Schou-

ten ende Gerechten respectivelyk van nu voortaan, de voorsz. Roomsche Religie, binnen de voorsz. Landen van Utrecht, het zy in Steden, ofte ten platten Landen, meer te exerceeren, oeffenen, ofte gebruyken, gedogen, geexerceert, geoeffent, ofte gebruykt te worden, ofte hen te laten vinden ter plaatfen daar deselve geexerceert, geoeffent, ofte gebruykt zal worden, het zy in 't heymelyk, ofte in 't openbaar, in eeniger wys, ofte manieren, op de poene van 25 goudede realen, te verbeuren by den geenen, die het voorsz. exercitie gedaan zal hebben, en daar toe van syn Curé, ofte Beneficie, zoe verre hy eenig besit, gepriveert te worden, ofte andersints gestraft te worden, na gelegentheyd van de sake, ende by den Officier, Magistraten, Maarschalken, Schouten en Gerechten, die sulks niet en hebben belet, te verbeuren insgelyks 25 goudede realen, zoe dik ende menighmaal zyl. hier van agterhaalt zullen worden, ende by de hoorders te verbeuren haar opperste kleed. Welverstaande dat die Pastoren, die nog jegenwoordelyk hare Curé bedienen, des sonnendaags in de Parochie Kerke zullen mogen Prediken het woord Gods, uytten Ouden ende Nieuwen Testamenten, sonder die Gereformeerde Religie in eniger manieren te blameeren, ofte te lasteren, of yetwes te seggen, dat tot vorderinge van de Roomsche Religie zoude mogen strekken. Dat sy ook kinderen zullen mogen doopen, sonder nogtans eenige Ceremonien van de Roomsche Kerke, ofte andere Ceremonien te mogen gebruyken, dan by onsen Heere Jesu Christo ingesteld zyn, alles op peyne ende privatie als boven: behelvelyk oock, dat zoe verre eenige Dorpen zyn, die het exercitie van de Gereformeerde Religie begeren, dat men henlieden deselve accorderen zal. Verbiedende voorts mede allen den ingesctenen van de Landen van Utrecht, van wat staat, qualite, of conditie die zyn, dat syl. voortsaan op sonnendagen niet en werken, of arbeyden, nog onder die Predicatie in herbergen, ofte tavernen niet en drinken, dobbelen, nog andere diergelyke onbehoorycke spelen houden, op poene van te verbeuren t'elken als zy bevonden zullen worden contrarie gedaan te hebben, drie Carolus gulden. Ende

Ende ten eynde dat niemant van dese Interdictie, ofte verbod, ignorantie en pretendere, bevelen wy den eersten Deurwaarder, ofte Pander hier toe verlogt, desen jegenwoordigen allomme binnen die Stad, Steden ende Landen van Utrecht, te kundigen ende publiceren naar behoren. Gegeven te Utrecht onder 't segel van Justitie van den voorsz. Hove, hier onder op doen drucken in forme van Placate den 23 Augusti 1581.

en was ondertekent, A. van der Burgh. En besegeld met een rood op gedrukt zegel, in forme van Placate. Onder stond, op den 26 Aug. 1581 heb ik deurwaarder onderfz. dese gepubliceert van den Stadhuyse te Utrecht, voor den gemeenen volke, met adfistentie van den subst. Schout, ende eenige van der Magistraat aldaar, naar voorgaande kloeklydinge, t'eenen oirconde &c. onderteekent, C. van Mynden.

II. ORDONNANTIE *van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lands van Utrecht, tegens het misbruycken van Godes H. Name, lichtveerdig vloecken en sweeren, &c. in dato den 23 May MDCLIV.*

De Staten van den Lande van Utrecht, doen te weten, dat Wy hebben geleyt in serieuze deliberatie, de menigvuldige klachten, Ons, van tyd tot tyd, voorgekoomen en gedaan, over het Godslasterlyk vloeken en sweren, 't welck onder veel inwoonderen, als andere ongebondene menschen, in dese Provintie in swange gaat; ende dat soo wel over dese, als andere exorbitierende sonden, ende grouwelyke misdaden, des Almogenden Gods toorn, over ende tegens ons lieve Vaderland, merkelyk is ontsteken, en syne rechtveerdige hand opgeheven, om t'huys te soecken ende te straffen de uytstekende en roepende sonden, die in 't gemeen, als in 't particulier onder ons zyn bekent, en in swange gaan; waar onder niet de minste, nemaar een van de meeste en swaarste is, ende gehouden moet worden te zyn, het lichtveerdig en moetwillig misbruycken van Godes Heyligen Name; mitsgaders het lasterlyk en lichtveerdig vloecken en sweeren; welke sonde God den Almogenden Heere uytdrukkelyck verbied, feyt ende verklaart in syn Heylig Woort, niet ongestraft te willen, noch te fullen laten. Soo is 't, dat wy, soekende en geheelyck genegen zynde, na ons vermogen, de voorsz. Godslasterlyke sonde te weeren, en voor te komen Godes volgende gedreygde plagen, geordonneert en gestatueert hebben, ordonneren en statueren by dese een poene van ses guldens, ten behoeve van den Officier, den aanbrenger ende den armen elk een derdendeel, t'elker reyle te verbeuren, by allen ende een ygelyck, die Godes Heyligen Name met lichtveerdig en moetwillig sweeren,

vloeken en lasteren, misbruycken ende schenden sal, hoe, ofte op wat wyse sulcks soude mogen geschieden, seggende, *by God; soo waarachtig als God leeft; by Gods wonden; Gods Sacramenten; Jesus!* ofte *by myn ziel; ick moet noyt God sien;* seggende mede, *de Duyvel haalt my, ofte de Duyvel; de Duyvel haalt u, ofte vaart u in 't bert,* en andere diergelyke schrikelyke lasteringen en vervloekingen: verstaande wy, dat d'ouders voor de kinderen fullen hebben te betalen, ofte anders by onsen Hove Provinciaal, ofte Gerechte sulcks incumberende, daar over arbitralyk gecorrigeert worden, mitsgaders andere, die niet machtig zyn de voorsz. boete op te brengen; ende dat de geene die meermaals fullen worden bevonden tegens dese onse Ordonnantie misdaan, en deselve overtreden te hebben, met verdubbeling van de voorsz. boete, ofte anders mede arbitralyk gecorrigeert fullen worden, tot discretie van den gemelten Hove, ofte Gerechte, sulcks incumberende. Ende ten eynde niemant in desen eenige ignorantie ofte onwetenheyd hebbe te pretenderen, soo ordonneren wy, dat den inhouden deses in de Stad, Steden en Landen van Utrecht gepubliceert ende geaffigeert sal worden, alomme ter plaatsen, daar men gewoon is Publicatie en affixie te doen. Aldus gedaan en gearresteert tot Utrecht, den xxiii. May settien hondert vier en vyftig. Was geparapheert, Cornelis van Deuverden, vt. Onder stont, ter Ordonnantie van myne Heeren de Staten's Lands van Utrecht. Ende was ondertekent, Ant. van Hilten. Welende ter zyde op 't spatium gedrukt 't cachet van de Wel-gemelte Heeren Staten.

III. PLACAAT *van de Ed. Mog. Heeren Staten's Lands van Utrecht, op het voorsz. subject, in dato den 28. Februar. MDCCIX.*

De Staten van den Lande van Utrecht, allen den geenen die desen fullen sien, ofte horen lesen, salut; doen te weten, dat ons veele klachten syn voorgekoomen over het lichtveerdig vloecken, sweeren, prophanieren van Gods Naam, en der Heylige Sacramenten, op straten en wegen, in huysen en geselschappen, onder veele menschen, grooten en kleynen, ouden en jongen, waar door God op het hoogste werd vertoornt; soo is 't, dat wy daar inne willende voorsien, goedgevonden, geordonneert, en gestatueert hebben, gelyck wy goetvinden, ordonneren en statueren mits desen, dat alle die geene, het sy groot ofte kleyn, oud ofte jong, die bevonden word op straten ofte wegen, in huysen, ofte geselschappen, lichtveerdig te vloecken, ofte sweeren, ofte Godes Naam, ofte der Heylige Sacramenten te prophanieren, voor de eerste reyle verbeuren sal een boete van ses guldens,

voor de tweede reyle twaalf guldens, en voor de derde reyle, boven het selve arbitralyk sal worden gecorrigeert, te appliceren een derdepart voor den aanbrenger, het tweede derdepart voor den Officier, die de calange sal komen te doen, en het resterende derdepart voor den armen; lastende alle Officieren, Justicieren, en anderen, die sulks raakt, haar na den inhouden deses te reguleren. Ende op dat niemant van dese onse goede meeninge eenige ignorantie sal kunnen pretenderen, soo begeeren wy, dat dese allomme gepubliceert en geaffigeert sal worden, daar het behoort, en te geschieden gebruykelyk is. Gedaan t'Utrecht desen 28 Februarii 1709. Was geparapheert, A. van Rossem, vt. Onder stont, ter Ordonnantie van myne voornoemde Heeren de Staten. Ende was ondertekent, P. Voet van Winssen. Hebbende op 't spatium gedrukt 't cachet van Hooggemelte Heeren Staten, in rooden wassche.

IV.